

BIBLIOTEKA
SHTETIT

821-9
c. 36

1733
AGO ÇELI

NË MALET
KRYENGRITËSE

84-9

e, 36

AGO ÇELI

NË MALET
KRYENGRITËSE

(KUJTIM E)

SHËTËPIA BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

DY FJALE PËR LEXONJËSIN

Sa herë kam mejtuar të shkruaj edhe unë kujtimet nga Lufta nacional-çlirimtare! E ky mejtim, mund të them, nuk më ka lënë kurrë të qetë. Në ish-partizanëve na ka ngjarë shpesh që, kur kemi treguar histori të luftës, tek dëgjonjësit ka ndodhur të vëmë re edhe ndonjë shprehje habie e, ndofta, edhe mosbesimi. Kemi folur për ndonjë marshim të gjatë nëpër dimrin e ashpër, kur partizanëve u mungonte veshja, buka, gjumi, dhe ata ecnin, me gjithëse prapa mbeteshin gjurmë gjaku mbi dëborë; për ndonjë korier që çante me guxim përmes fashistëve për të çuar urdhërin në vend; për ndonjë të rrethuar që nuk pranoi të dorëzohej gjer në vdekje; për shokun që t'u plagos pranë dhe nuk pranoi asnjë ndihmë, po, përkundër, të urdhëroi të vazhdoje sulmin. Për këto, e të tjera si këto, kemi folur. Por, siç thashë, ka ndodhur që dëgjonjësit të kenë mbetur të habitur. Dhe ne, pa dashur, kemi pyetur, kemi kontrolluar kujtesën tonë. Po! Të gjitha kanë ndodhur! Ne vetë i kemi parë

me sytë tonë, i kemi jetuar vetë. Lufta nacional-çlirimtare, është një epike e vërtetë me ngjyra heroizmi legjendare. Gjergj Elez Alija u ngre nga shtrati ku dergjej dhe, megjithqë kishte shtatë plagë në trup, e mundi bajlozin. Kështu thotë legjenda. Edhe partizanët dolën malit në fillim me një dyfek me gjalmë, një ballë me fishekë dhe luftuan kundër dy ushtrive të armatosura me armët më moderne, kundër kuçedrave të njerëzimit, siç ishin Gjermania naziste dhe Italia fashiste dhe fituan. Kështu thotë historia. Me trimërinë e Gjergj Elez Alisë luftoi edhe brezi ynë. Pra, edhe Lufta jonë e çlirimit është një epike legjendare, një legjendë e vërtetë e shekullit tonë.

«Çdo partizan ka qënë trim», ka thënë shoku Enver Hoxha. Po çdo partizan që kaloi në zjarrin e luftës së lavdishme, është edhe një thesar shumë i pasur kujtimesh. Një plumb i armikut të vrau shokun në krah, shoku yt të vdiq në duar, duke pëshpëritur «Para, partizanë». Për shtëpinë, fshatin apo qytetin tënd të digjej nën flakët e zjarrit, shkove në një shtëpi të uritur: nëna, e veshur me të zeza, të dha kafshatën e fundit të bukës dhe ti nuk more vesh kurrë se ajo e ruante për fëmijët e saj barkzbrazët. Ajo ta dha ty, se ti ishe luftëtar i lirisë. Ti shkove dhe i dhe babait mandatën për djalin e vetëm dhe ai nuk desh që në shtëpinë e tij të derdheshin lot. «Liria i ka rrënjët në gjak» tha ai dhe zuri vëndin e të birit, në rrjeshtin partizan që ai kish lënë hapur. Sa herë e ke ndjerë gazëllimin e fitores mbi armikun! Sa herë je ndodhur në çaste të vështira, i rrethuar, i uritur, i pagjumë dhe çave përpara, duke mos e peshuar fare frikën e vdekjes! Sa herë i shkunde xhepet dhe ndave

thërrimet e mykura të bukës së misrit me shokët e tu të armëve.

Lufta jonë qe aqë e pasur dhe e gjithanëshme, sa edhe në disa libra historie, do ish tepër e vësh-tirë të pasqyroheshin gjithë ato mori ngjarjesh, episodesh, që janë një model i lartë i heroizmit, i patriotizmit revolucionar, i trimërisë dhe i sakrificës që bëri populli ynë nën udhëheqjen e ndritur të partisë, për çështjen e madhe të atdheut dhe lirisë.

Kur fillon të shkruash kujtimet, e ndjen veten ngushtë. Mund të kesh qindra episode të ngjashme dhe të ndryshme nga njëri-tjetri. Dhe pa tjetër të lind nevoja që kur mendohesh t'ua tregosh të tje-rëve, të përpiqesh t'i rreshtosh kujtimet sa më mirë, të tregosh sa më bukur lidhjen logjike të ngjarjeve, ashtu siç ndodhën edhe në jetë. Por ajo që të bën të trembesh gjithmonë kur shkruan kujtimet e tua për luftën e çlirimit është veçanërisht ndjenja se nuk ke kurrë mundësi t'i paraqesësh ngjarjet dhe episodet në madhësinë e tyre të vërtetë, për të ringjallur kështu, te lexonjë-sit, po ato çaste e gjëndje shpirtërore, që ti ke pro-vuar dhe parë me sytë e tu. Pra, gjithmonë e ndjen se mbete borxhli përpara lexonjësve dhe përpara vetes sate. Po prapë të ngushëllon e vërteta e madhe se heroikja, madhështorja e para-qet vetë veten e vet. Andaj edhe ne, ish partizanët, duke shkruar kujtimet tona, sado zbetë që t'i para-qesim ngjarjet në krahasim me ato që kanë ndo-dhur, prapëprapë kemi bindje se vetë ngjarjet, duke pasur brënda heroiken, madhështoren, do ta ndihmojnë lexonjësën e sotëm e të nesërm për të

krijuar parafytyrimet e tia rreth figurës së luftëtarëve të lirisë.

Dihet se kujtimet nga jeta e partizanëve trima nuk janë diçka për të kënaqur kureshtjen e brezave që nuk i jetuan ditët e luftës, pasi njerëzit tanë, si dje, edhe sot jetojnë revolucionarisht dhe revolucioni ecën gjithnjë përpara.

Pra, edhe figura e luftëtarëve të lirisë është dhe do të jetë për brezat e sotëm dhe të nesërm shoku i llogoreve në të gjitha frontet e punës dhe të luftës.

Dhe për ne të brezit të luftës, që vetë procesi i ngjarjeve na bëri të kaliteshim në zjarrin e asaj epopeje të madhe, nuk ka lumturi më të madhe, se sa kur stafetën e revolucionit ta shikojmë në duar të sigurta ushtarësh sypatrëmbur, të gatshëm dhe të aftë, për ta çuar gjithmonë përpara çështjen për të cilën partizanët tanë trima shkruan faqe të lavdishme në historinë e popullit shqiptar.

PJESA E PARË

Në repartet «kufitare» njihem me shokë

Në vitin 1940, më çuan në repartet «kufitare» të Kukësit dhe pastaj në atë të Tropojës. Më duhet që fjalën «kufitarë» ta vendos që në fillim në thonjza, pasi, megjithëse fashistët bënë një propagandë të madhe mbi misionin «e shenjtë» që na ish besuar për të mbrojtur «kufitë» e atdheut, qëllimi i tyre ish krejt tjetër. Shqipëria ish kthyer në një kryeurë e pushtimit fashist italian të vëndeve ballkanike. Pra, edhe përqëndrimi i forcave italiane në veri nuk kish qëllim të mbronte «kufitë» shqiptare nga Jugosllavia, po përgatitjet për një sulm kundër atij shteti.

Pushtonjësit italianë dhe kasnecët e qeverisë kuislinge flisnin sa ngjireshin për «Shqipërinë e madhe», për «sigurimin e kufive të shtetit shqiptar» etj. Ata, tek ushtarët dhe popullsia vëndase, kërkonin të shfrytëzonin edhe ndjenjën e dashurisë për vëllezërit tanë të Kosovës për t'u përligjur dhe për të pasur përkrahje në sulmin që do t'i bënin Jugosllavisë.

Po krahas kësaj propagande të ulët, bëhej në mes të ushtarëve edhe një propagandë tjetër nga

njerëz patriotë e pjesëtarë të grupeve komuniste. Kështu demaskoheshin parullat e propagandës fashiste se gjoja italianët «kishin ardhur për të mbrojtur kufitë tona, për t'i kthyer Shqipërisë Kosovën». Dalngadalë kushdo e kuptonte se prej atyre që kishin pushtuar krejt Shqipërinë, që kishin skllavëruar popullin shqiptar, nuk kish si të pritej që t'i zinte merakun për mbrojtjen e kufive të Shqipërisë dhe për fatin e Kosovës. Edhe njerëzit më të thjeshtë e kuptonin se xhelati kërkonte të fshihte hanxharin nën gunë. Propagandistët fashistë, duke gjetur çdo ditë e më tepër qëndresë edhe në mes të ushtarëve, filluan të mbanin qëndrim përherë e më të rezervuar. Ne nuk na besonin që të na vinin roje në kufi pa pasur pranë edhe ushtarë italianë. Në mes të ushtarëve shqiptarë e italianë kish gjithnjë grindje, pastaj filluan edhe rrahjet. Shpesh ushtarët italianë na fyenin haptazi: na thoshin se «ju s'ju pyet askush» «vëndi juaj është një koloni e jona». Këto fjalë na zëmëronin dhe ne kundërvepronim ashtu si mendonim. Për fjalë të tilla edhe unë rraha një ushtar italian dhe më arestuan. Në burg më erdhën e më takuan dy ushtarë, Muzafer Asqeriu nga Gjirokastra dhe Jani Zaharia nga Përmeti. Ata më dhanë fshehur paqeta me cigare dhe më shprehën simpatinë dhe solidaritetin e tyre për qëndrimin tim.

— Ushtari italian të ka thënë të vërtetën, tha Muzaferi duke vënë buzën në gas. — Shqipëria është kthyer në një koloni italiane.

— E di, — iu përgjigja, — po kur ta thotë tjetri në sy, s'mund ta përmbash veten. Nuk munda ta dëgjoja pipinon të më fliste me aqë fodullëk.

Me Muzaferin dhe Janin patëm raste të bise-

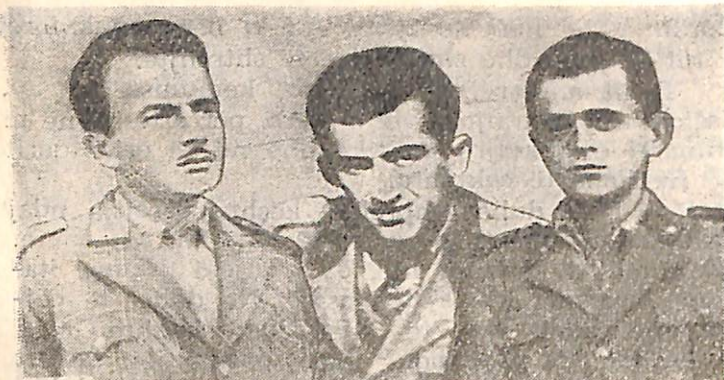
donim edhe herë të tjera. Ata u bënë edukatorët e mi të parë dhe shokët më të shtrenjtë.

Ishin anëtarë të grupeve komuniste të dy, dalloheshin për njohuritë e gjëra, për aftësitë në të çmuarit e gjëndjes politike dhe në të orientuarit në rrethana të caktuara.

— Nuk duhet shprehur kështu urrejtja ndaj fashizmit. — më thanë një ditë Muzaferi me Janin. — Mund të rrahësh një, dy, dhjetë ushtarë italianë. Por nga kjo s'vjen asgjë. Ne duhet të bëjmë një punë më të organizuar. Kështu si ti e si ne, të pakënaqur nga pushtonjësi fashist janë edhe shumë ushtarë të tjerë. Ne duhet t'u tregojmë se rruga e vërtetë e shpëtimit të Shqipërisë është lufta kundër Italisë fashiste, të sabotojmë çdo gjë që të na vijë ndoresh.

Muzaferi shpejt më dha disa broshura të grupeve komuniste. Më foli për Unionin Sovjetik, sig e quanin atëhere «Bashkimin Sovjetik», për shtetin e parë të punëtorëve dhe të fshatarëve. Për mua ajo kohë qe rilindja e vërtetë. Horizonte të gjëra m'u hapën përpara syve. U bëra më i fortë. Që atëhere, fillova të bashkëpunoj ngushtë me ta. Filluam të organizojmë grupet e para treshe. Shpejt m'u besua dhe mua drejtimi i njërit prej këtyre grupeve.

Bënim herë pas here mbledhje, natyrisht, fshehurazi. Në to flitej për idetë përparimtare, për tradhëtinë e regjimit të satrapit Zog, i cili i a kishte shitur Shqipërinë prej kohësh perandorisë fashiste. Agjitorit më i zjarrtë qe Muzaferi. Ai na tregonte se në botë egzistonte një shtet ku punëtorët dhe fshatarët drejtonin vetë ekonominë e vendit, pushtetin politik, Bashkimi Sovjetik. Propagandën

Pjesëmarrës të grupeve të para komuniste: nga e majta në të djathtë Ago Çeli, dëshmori Myzafer Asqeriu dhe Jani Zaharia.

e përqëndruam sidomos ndër shokët më të afërt dhe tek ata që mejtanim se një ditë mund t'i tërhiqim në grupet tona treshe.

Kur isha në Tropojë, më takoi të shkoja thuajse në çdo postë kufitare. Aty kisha të njohur dhe shokë të tjerë të rekomanduar. Ndjeja kënaqësi të veçantë, sa herë vija re se edhe tek të tjerët zjente po ajo ndjenjë pakënaqësie dhe revolte ndaj pushtonjësve fashistë.

Komunisti italian

Në gusht të vitit 1940, repartet kufitare dhe një divizion italian u vendosën në Kukës. Në mes të italianëve kishte shumë rezervistë, që i kalonin të 40 vjetët. Pritej që të hapej lufta me Jugoslla-